

TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ'NÜN KURULUŞU VE MİSYONU

Mahmut BOLAT*

ÖZ

Büyük devrimler gerçekleştirmiş olan devletlerin, devrimlerinin niteliğini ve ideolojisini ortaya koymak, bunu gerek kendi milletlerine ve gerekse de diğer milletlere tanıtmak amacıyla çeşitli kurumlar oluşturdukları bilinmektedir. Tarihin gücünden bu şekilde yararlanma isteği ile doğan kurumlar, ulus-devlet oluşturma süreci içerisinde, tarihin kendi üzerine yüklediği misyonu yerine getirme amacıyla faaliyet göstermişlerdir. Bu doğrultuda, Türk milletinin de bu türden işlerini göreceği bir kuruma ihtiyacı olduğu noktasından hareketle, 1942'de Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) kurulmuştur. Bu çalışma, arşiv belgeleri, zabıt cerideleri, metinde belirtilen sürecin basına yansımaları ve diğer kaynaklar kullanılarak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde böyle bir Enstitü'ye duyulan ihtiyacı, TİTE'nin kurulma aşamasını ve TBMM'de bu konuda yapılan tartışmaları, TİTE'nin görev ve yetkileri ile çalışma esasları doğrultusunda ondan beklenen işlev ve bunun sonucu olarak hedeflenen yararları, dile getirmeyi amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, İnkılâp Tarihi Dersleri, İsmet İnönü, Kazım Karabekir, Türk İnkılâbı Enstitüsü, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü

FOUNDATION AND MISSION OF THE INSTITUTE OF TURKISH REVOLUTION HISTORY

ABSTRACT

It is known that the states that have realized great revolutions establish institutions with the aim of presenting the characteristics and the ideology of the revolutions and making them known to both domestically and internationally. Having emerged from the desire to utilize the power of the history, such institutions have operated to fulfil the mission that the history has put on their shoulders within the process of

* Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, E-Posta: bolatmahmut@gmail.com

founding a nation-state. With similar aims, considering that Turkish nation also needs such an institution to actualize these needs, the Institute of Turkish Revolution History (TITE) was founded in 1942. In this study, the need for this Institute to be founded in the Republic of Turkey, the foundation process and the discussions hold in The Grand National Assembly of Turkey, its duties and authorities along with the functions expected from the institution with respect to its working principles and the consequent targeted benefits have been examined in a scientific frame work with the analysis of the relevant archives, minute books, reflections of the process in the press and other resources.

Keywords: Atatürk, Revolution History Courses, İsmet İnönü, Kazım Karabekir, the Institute of Turkish Revolution, the Institute of Turkish Revolution History

Giriş

Ulus devlet oluşturma süreci içerisinde gerçekleştirilen bir devrimi, devrimin nedenlerini, devrimin oluşturmak istediği devlet ve toplum düzenini halka nasıl anlatmak ve benimsetmek gerekir? Bunun cevabının, bu süreci ve amacı anlatan derslerle ve konferanslarla yine bu süreci anlatan yayımlarla olduğu söylenebilir. Bunun yanında, toplumun yönlendirilmesinde görseelliğin ve sembollerin etkisi göz önüne alındığında devrim müzeleriyle ve yine halka devrimi ve amacını anlatabilecek en doğru kişi olarak devrimin önderi veya önderlerinin söylev, demeç vb. ağzından/kaleminden çıkan, devrimle ilgili dokümanların kitaplaştırılarak halka ulaştırılmasıyla olabilir. Şüphesiz ki, devrim yapmış ve devrim deneyimi yaşamış olan bütün devletler tüm bu faaliyetleri organize edecek kurumlara ihtiyaç duymuşlardır. İşte bir bakıma bu ihtiyaçta, devrim tarihi enstitülerini doğurmuştur.

Bu noktaları örneklendirirsek; Avrupa’da tarih eğitimi, ulusçuluğun yayılmasıyla doğru orantılı olarak özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında giderek önem kazanmış ve Avrupa’da ulusal bir kimlik yaratmanın ve güçlendirmenin vasıtası haline gelmiştir.¹

Devrim önderlerinin söylev ve demeçlerinin kitaplaştırılması, ABD başkanlarından Washington’a ait olanların 1837’de kitaplaştırılması ile başlamış ve günümüze değin Amerika’dan Asya’ya kadar birçok lider için bu uygulama yapılır olmuştur. Türkiye’de bunun bir örneği, Atatürk’e ait söylev ve demeçlerin kitaplaştırılması ile verilmiştir.²

¹ Büşra Ersanlı Behar, **İktidar ve Tarih**, Afa Yayınları, İstanbul, 1996, s. 20-21.

² Mahmut Bolat, **Tarihçesi, Derlenmesi ve Diziniyle Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2011, s. 5.

Toplumun görsel olarak etkilenmesinde büyük öneme sahip olduğu düşünülen devrim müzeleri ise Bolşevik Devrimini halka daha iyi anlatabilmek için Rusya'da kurulanların yanında, Türkiye'deki devrim müzesi kurma girişimleri ile örneklendirilebilir. Türkiye'de bu türden bir devrim tarihi müzesi 1927'de Etnografya Müzesi bünyesinde kurulmak istense de, o dönem bu müzenin kurulması mümkün olamamış ve bu düşünce ancak 1942'de "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü" bünyesindeki "Devrim Tarihi Müzesi" ile gerçekleştirilebilmiştir.³

Yine bu süreçte, toplumu sözlü ve görsel olarak etkilemede araçsallaştırılan milli bayramlar da etkili olmuştur. Gerek geçit törenlerinde sergilenen ülkenin gelişmişlik düzeyinin ve gücünün göstergesi materyaller ve gerek bu törenlerde yapılan konuşmalar bu amaç doğrultusunda kullanılan vasıtalar olmuştur.

Bu doğrultuda, 23 Nisan 1925 tarih ve 628 sayılı kanunla Türkiye'de cumhuriyetin ilanı tarihi olan 29 Ekim günü milli bayram olarak ilan edilmiştir. Bu bayram kutlamalarında, ilki 1933 yılı olmak üzere, Türk devriminin benimsetilmesi çabaları doğrultunda değerlendirilebilecek ve ileri tarihlerde Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının önemli bir parçası haline gelecek olan "Halk Kürsüleri" vasıtasıyla, seçilmiş halk hatiplerinin ve tüm vatandaşların söz söylemesine imkân tanınmıştır.⁴

Türkiye'deki Cumhuriyet Bayramı gibi bayramlara diğer ülkelerde de rastlamak mümkündür. Örneğin; Fransız Devrimi sonrası Fransa'da devrimin gerçekleştirildiği 14 Temmuz günü, Amerika'da ise bağımsızlık bildirgesi'nin ilan edildiği 4 Temmuz günü bu türden milli bayramlardır.⁵

Bu süreci organize edecek ve bu doğrultuda bilim adamları yetiştirecek devrim tarihi enstitüleri şüphesiz ki bu sürecin en önemli halkasını oluşturmuşlardır. Fransız Devrimi sonrası Sorbonne Üniversitesi'nde kurulan devrim tarihi enstitüsü⁶ ve 1942'de Türkiye'de, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak kurulmuş olan Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü bu kurumlara örnek olarak verilebilir.

³ Mustafa Oral, "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (1933)", *Atatürk Yolu*, Sayı: 27-28, 2001, s. 323.

⁴ Işıl Çakan, *Konuşunuz Konuşturunuz, Tek Parti Döneminde Propagandanın Etkin Silahı: Söz*, Otopsi Yay., İstanbul, 2004, s. 131; Hakan Uzun, "Bir Propaganda Aracı Olarak Halk Fırkası Halk Hatipleri Teşkilatı", *CTAD*, Yıl: 6, Sayı: 11, Bahar 2010, s. 93.

⁵ Bengül Salman Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012, s. 66.

⁶ Oral, *a.g.m.*, s. 323.

Bu çalışma, bu konuda yapılmış az sayıdaki çalışmalardan farklı olarak ve diğer kaynakların yanı sıra dönemin basını, arşiv belgeleri, TBMM zabıt cerideleri kullanılarak böyle bir enstitüye duyulan ihtiyacı, bu konuda TBMM’de yapılan tartışmaları, TİTE’nin çalışma esasları ve misyonunu ortaya koymayı amaçlamıştır.

1. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde Devrim Tarihi Enstitüsü Kurma Yolunda İlk Çabalar

Türkiye Cumhuriyeti’nde bir devrim tarihi enstitüsü kurma yolundaki adımlardan ilki, üniversite reformu sonrasında 1933 yılında İstanbul Üniversitesi’ne bağlı Türk İnkılâbı Enstitüsü’nün kurulması ile atılmıştır.

Özellikle, 1930’lu yıllarda kültür politikalarına ağırlık veren Atatürk, toplumu yeniden biçimlendirmeye çalışmış, farklı ırk ve dinlerden gelen toplumu birleştirmek, bir ulus-devlet yaratmak ve bu topluma ulusal bir kimlik vermek çabası içerisinde bulunmuştur.

Atatürk, bu doğrultudaki amacını, daha 1925 yılında yaptığı bir konuşmada şu sözlerle ortaya koymuştur:

“Türk İnkılâbı nedir? Bu inkılâp, kelimenin öncelikle taşıdığı ihtilâl anlamından başka, ondan daha geniş bir değişmeyi ifade etmektedir. Bugünkü devletimizin şekli, yüzyıllardan beri gelen eski şekilleri yıkan en gelişmiş tarz olmuştur. Millet, varlığını devam ettirmek için fertleri arasında düşündüğü ortak bağ, asırlardan beri gelen şekil ve içeriği değiştirmiştir, yani millet, dinî ve mezhebi bağlılık yerine, Türk milliyeti bağı ile fertlerini toplamıştır”⁷

Atatürk döneminde yurttaşları yaşayış ve düşünüşte devrim ilkelerini benimsemiş homojen bir kütle haline getirme uğraşı doğrultusunda CHP, Türk devrimini toplumsal bilince yerleştirme çabası içerisinde olmuştur. CHP tarafından inanılan davanın halka aktarılması işlevi de doğrudan doğruya bir eğitim anlayışının gerçekte devrim eğitiminin bir parçası olarak görülmüştür⁸ ki bu noktada Atatürk, oluşturmak istediği yeni devlet ve toplum modelini halka benimsetmek ve gelecek nesillere aktarmak için de tarihin gücünden istifade etmiştir.

Tarihin bu gibi milli amaçlarla kullanılması, sadece Türklere özgü bir durum değildir. Finlandiya, Macaristan, İngiltere, Hindistan, Japonya, İsviçre gibi birçok ülkede de tarih bilimi misyoner bir güç olarak

⁷ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III, Cilt II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1997, s. 249.

⁸ Çakan, a.g.e., s.93.

kullanılmıştır. Örneğin Almanya'da, 1960'lı yıllara kadar geleneksel ders kitapları varlığını sürdürmüştür ve bu kitapların kökeni de 19. yüzyıla dayanmaktadır. Bu kitapların temel amacı ulusal kimliği pekiştirmek olup, milli tarih anlayışına dayanmaktadır. Bu kitapların önemli özelliği de devletin ideolojisini ve devletin değerlerini topluma benimsetmede bir araç olarak kullanılmalrı olmuştur. Yine İngiltere'de, 1970'lere kadar geleneksel anlamda ortak kültürel mirasın aktarımı üzerine yapılandırılan, bir tarih öğretim sistemi mevcuttu.⁹

Ayrıca 20. yüzyıl boyunca, Roosevelt, Lenin, Churchill, Mahatma Gandhi gibi pek çok devlet adamının bağımsızlık savaşında en büyük rehberleri ve güç dayanakları tarih olmuştur ve bu liderler kendi ülkelerindeki tarih araştırmalarına ve eğitimine özel bir ilgi göstermişlerdir.¹⁰ Bu doğrultuda, Batı'da tarih eğitimi, ulusçuluğun yayılmasıyla orantılı olarak artmış ve tarih eğitimi ulusal bir kimlik yaratmak ve bunu güçlendirmek için bir araç haline dönüşmüştür.¹¹

Batı'daki bu etki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti için Türk İnkılâp Tarihi dersleri ile yaratılmaya çalışılmıştır. Bu noktada, Yusuf Hikmet Bayur, Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen devrime, Osmanlı ıslahat hareketlerinden ayırmak amacıyla, "Atatürk İnkılâbı" adının verilmek istendiğini fakat Atatürk'ün bunu kabul etmediğini ve inkılâba "Türk İnkılâbı", bu doğrultuda verilen derslere de "Türk İnkılâp Tarihi" denilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹²

Kültür politikalarını, Türk devrim ideolojisini halka aktarmanın yolu olarak gören Atatürk döneminde uygulanan politikaların sonucu olarak, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Halkevleri vb. kurumlar açılmıştır. Yine aynı dönemde açılmış olan Türk İnkılâbı Enstitüsü de bu doğrultuda açılan kurumlardan olmuştur.¹³

1932-1933 yılları arasında yaklaşık 11 aylık bir dönemde maarif vekilliği yapan Reşit Galip, bakanlığı sırasında Maarif Vekâleti'nde yapılan bir komisyon toplantısında; "*İnkılâp mevzularımızı tetkik etmek için, bir teşekküle lüzum var ve bunun için de bir plan hazırlamamız yerinde*

⁹ Betül Aslan, "Türkiye'de Milli Tarih Anlayışı Bağlamında Düünden Bugüne İnkılâp Tarihi Dersleri", **Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:9, 2004, s.94.

¹⁰ Erdal Aslan, "Neden Tarih Öğretiyoruz?", **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 20, 2006, s. 163.

¹¹ Behar, **a.g.e.**, s. 20-21.

¹² Oral, **a.g.m.**, s.330.

¹³ Mahmut Bolat, "Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Oluşum Sürecinde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi'nin Yeri ve Amaçları", **The Journal of Academic Social Science Studies**, Volume 5, Issue 8, p. 249-264, December 2012, s. 255.

olacaktır” diyerek, Türk inkılabını araştırmak amacıyla kurulması gerektiğini düşündüğü araştırma merkezi hakkındaki düşüncelerini açıklamıştı. Aslında bu konu Atatürk’ün, aydınlardan oluşan çevresinde de tartışılan bir mesele idi. Yine bu düşünce Galip için de yeni değildi. Çünkü o, 1931’de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti’nin genel sekreterliği görevinde iken öne sürdüğü, Türk kavmini ve medeniyetini tetkik etmek, yeni Türkiye Cumhuriyeti tarihi ve inkılâplarını belgelere dayalı olarak yazmak şeklindeki görüşleri savunuyordu.¹⁴

Galip, Türk inkılâbını araştırmak amacıyla kurulmasını öngördüğü enstitünün planını da yapmıştı. Onun, üniversite ve inkılâp enstitüsü ile ilgili notlarında yer alan bu planına göre;

*“Darülfünun’un lağvedilmesi ile kurulacak olan yeni üniversitenin bir organı olacak İnkılâp Enstitüsü’nün üniversite içerisinde belirli ve gerekli bir yeri vardır. Enstitü, üniversitede araştırılan ilimlerin toplandıkları tamamlayıcı organdır. Enstitü, üniversitenin ölçütü ve zirvesidir. Üniversite eğitimi enstitüde olgunlaşır ve biter. Üniversite eğitimi ile enstitü eğitimi birbirine paralel devam ettirilmelidir. Enstitü sınavlarında başarılı olmak, üniversite sınavlarına girmenin ön şartıdır. Enstitünün önemli kolları; Türk İnkılâp Müzesi, Türk İnkılâp Kütüphanesi, Akademik Seyahatler, Akademik Anketler, Akademik Tartışmalar, Yayınlar ve Halk Yayınlarıdır. Enstitünün faaliyetleri de kuramsal ve uygulamalıdır. Bunlar üç bölüme ayrılır; 1) İnkılâptan evvel 2) İnkılâpta 3) İnkılâptan sonra.”*¹⁵

1933’ün Haziran ayında çıkan Milliyet ve Akşam gazetelerinde yeni üniversitede bir inkılâp enstitüsünün açılmasına karar verildiği ve bu enstitüde Türk inkılâbının her yönüyle işleneceği derslerin verileceği ve öğretim hayatına gelecek ders senesinde başlayacağı haberi yer almıştır.¹⁶ Bu gelişmeler yaşanırken Reşit Galip, 14 Ağustos 1933’te Maarif Vekilliği’nden istifa etmiştir.¹⁷

Galip’in, Üniversite’nin olmazsa olmazı olarak nitelendirdiği ve kendi bakanlığı döneminde yapılan çalışmalar sonucu, 31 Temmuz 1933’te üniversite reformu sonrası açılan İstanbul Üniversitesi’ne¹⁸ bağlı olarak

¹⁴ Afet İnan, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 280-283.

¹⁵ **a.g.e.**, s. 283-284.

¹⁶ **Milliyet**, 22 Haziran 1933, s. 1, 5; **Akşam**, 21 Haziran 1933, s. 2.

¹⁷ Oral, **a.g.m.**, s. 327.

¹⁸ İstanbul Darülfünununun kaldırılmasına ve Maarif Vekâletince yeni bir üniversitenin kurulmasına dair 2252 sayılı ve 31 Mayıs 1933 tarihli kanunla 31 Temmuz 1933 tarihinden itibaren İstanbul Darülfünunu, ona bağlı bütün müesseseler, kadro ve teşkilatları ile kapatılmış ve Maarif Vekilliği 1 Ağustos 1933 tarihinden itibaren İstanbul’da, İstanbul

kurulan Türk İnkılâbı Enstitüsü, Üniversite bünyesinde kurulması düşünülen diğer enstitüler gibi bilimsel araştırmaların merkezi olarak tasarlanmıştı.

Galip'e göre, Üniversite'nin gelişmişlik düzeyinin ve değerinin göstergesi olan Enstitü'nün faaliyetleri teorik ve uygulamalı olacak, Türk inkılâbını tüm yönleri ile araştırarak, bir Türk inkılâp müzesi, kütüphanesi kuracak, akademik faaliyetlerde bulunacak, anketler yapacak ve yayınlarda bulunacaktı.

Bir sonraki öğretim yılında faaliyete geçeceği duyurulan İstanbul Üniversitesi İnkılâp Enstitüsü, dönemin Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bayur'un 4 Mart 1934 tarihinde verdiği ilk dersle öğretim hayatına başlamıştır.¹⁹ Bu ilk dersler, Zeynep Hanım Konağı'nda, İstanbul Üniversitesi'nin eski Edebiyat Fakültesi binasının yanındaki ahşap konferans salonunda verilmiştir. Recep Peker bu derslerin amacını kendisinin birinci inkılâp tarihi dersinde şu şekilde açıklamıştır: *“Bu derslerin amacı inkılâp devrini yaşamış, o devri hazırlamış insanların ruhunda en kuvvetli ileri hareket unsuru olan sıcaklığı ve heyecanı, ulusal çalışma hayatına çıkacak olan genç Türk nesillerine, yeni unsuru aşulamaktır ve onları yaşadığımız inkılâp prensipleri ile yetiştirip vazifeye hazırlamaktır.”*²⁰

Falih Rıfki Atay, 3 Mart 1934'te Hakimiyet-i Milliye gazetesinde *“İnkılâp Enstitüsü”* başlığı altında ve İstanbul Üniversitesi İnkılâp Enstitüsü'nün derslerine başlayacağı sırada kaleme aldığı yazısında; Türk inkılâbı sürecinin devam ettiğini fakat artık, bu hareketin ana prensiplerinin ders olarak verilebileceğini belirtmektedir. Bu görevin üniversiteye ait olduğunu ve bu şekilde Üniversite'nin Türk inkılâp ideolojisini benimsemesi ve benimsetmesi gerektiğini belirten Atay, bu ideolojiyi halka benimsetme işini de Enstitü'nün yerine getireceğini söylemiştir. Yine, çeşitli meslek gruplarına dahil insanların İnkılâp Enstitüsünde bu milli davaya karşı görev ve sorumluluklarını kavrayacaklarını ve ihtisaslarının değerini bu yüksek hizmete katkıları oranında ortaya koyacaklarını ifade etmiştir.²¹

Enstitü'nün öğretim hayatına başlamasını takip eden gün çıkan gazeteler, açılışa büyük ilginin olduğunu, açılıшта dekanlar, profesörler, enstitü ve harp akademisi dahil, İstanbul'daki bütün yüksek mekteplerin

Üniversitesi adı ile yeni bir müessese kurmaya memur edilmiştir. **T.C. Resmi Gazete**, 6 Haziran 1933, Sayı: 2420, s. 2635.

¹⁹ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi**, 3. Kitap İkinci Bölüm, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 79; **Hakimiyet-i Milliye**, 3 Mart 1934, s. 1; **Akşam**, 4 Mart 1934, s. 2.

²⁰ **İlk İnkılâp Tarihi Ders Notları**, Hazırlayan: Oktay Aslanapa, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 9, 207.

²¹ Falih Rıfki Atay, *“İnkılâp Enstitüsü”*, **Hakimiyet-i Milliye**, 3 Mart 1934, s. 1.

profesör ve muallimleri ile son sınıf öğrencilerinin bulunduğunu ve ilk dersin Maarif Vekili Hikmet Bayur tarafından üniversite konferans salonunda verildiğini ve radyodan da yayınlandığını yazmışlardır. Yine gazeteler, Bayur'un ilk dersinde; Türk inkılâbının büyük ve kapsamlı bir inkılâp olmasından dolayı bunu tek bir kişinin anlatamayacağını, bu yüzden askeri kısmının Recep Peker, hukuk kısmının Mahmut Esat Bozkurt, iktisadi kısmının Yusuf Kemal Tengirşenk ve dış politika kısmının da kendisi tarafından anlatılacağını söylediği haberini vermişlerdir.²² Tecrübe ve ihtisaslarına göre belirlenen bu isimlerin özellikle seçildiği görülmektedir. Çünkü bu kişiler ders vereceği alanlarla ilgili faaliyet göstermiş, bakanlık, müdürlük görevlerinde bulunmuşlardı. Bu tasnifle Türk inkılâbının, bizzat inkılâbın içerisinde bulunan kişiler tarafından anlatılması amaçlanmıştır.

Bu kişilerden olan ve derslerin hukuk kısmını üstlenen Mahmut Esat Bozkurt, hukuk mezunudur ve İsviçre'de hukuk doktorası yapmıştır. 1924'te adliye vekili olmuş ve birçok Türkiye Cumhuriyeti kanunu onun adliye vekilliği sırasında yürürlüğe girmiştir. 1930'da adliye vekilliğinden çekilerek, Ankara Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerindeki derslerine ve İstanbul Üniversitesi'ndeki Türk İnkılâp Tarihi derslerini vermeye devam etmiştir.²³

Derslerin askeri kısmını üstlenen ve tek parti döneminin ideoloğu olarak ön plana çıkan Recep Peker²⁴ esasen bir askerdir. BMM'nin açılışında Meclisin genel sekreteri olmuş, 1923'te Kütahya'dan milletvekili seçilmiş aynı zamanda CHP genel sekreterliği görevini yürütmüştür.²⁵

Derslerin iktisadi kısmını yürüten Yusuf Kemal Tengirşenk, 1904'te İstanbul, 1913'te Paris Sorbon Hukuk Fakültelerinden mezun olmuş, siyasi ve iktisadi ilimlerde doktora yapmıştır. BMM'nin ilk devresinden itibaren milletvekili olan Tengirşenk, bu süreçte iktisat vekilliği de yapmış ve 1935-1941 yılları arası Ankara Hukuk Fakültesi'nde iktisat profesörlüğü görevinde bulunmuştur.²⁶

1920-1925 yılları arası Dışişleri Bakanlığı Siyasal İşler Müdürü olarak görev yapan ve İnkılâp Tarihi derslerinin dış politika kısmını üstlenen Yusuf Hikmet Bayur, bu görevi sırasında önemli siyasi olayların içerisinde bulunduğu kadar bunlara yön verici rolü de üstlenmiştir. Bayur, Lozan

²² **Hakimiyet-i Milliye**, 5 Mart 1934, s. 1, 5; **Akşam**, 5 Mart 1934, s. 1; **Cumhuriyet**, 5 Mart 1934, s. 1, 3.

²³ **İlk İnkılâp ...**, s. 9.

²⁴ Ahmet Yıldız, "Recep Peker", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C. 2, İletişim Yay., İstanbul, 2009, s. 58.

²⁵ **İlk İnkılâp...**, s. 13-14.

²⁶ **a.g.e.**, s. 15; Mahmut Koloğlu, "Profesör Yusuf Kemal Tengirşenk", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 26, S. 3, s.s. 1-4, Ankara, 1969.

Konferansı'na danışman sıfatıyla katılmış, Londra elçiliği müsteşarlığı, Belgrat, Kabil elçiliği ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği gibi görevlerde de bulunmuştur. Atatürk, Nutuk'u hazırlarken yardımcıları arasında Bayur'unda olmasını istemiştir. Bu seçim özellikle onun dış politikadaki engin bilgisi ile alakalıdır.²⁷ Bunun yanında, Bayur'un inkılâp tarihi derslerinde anlattığı konuların notlarından oluşturduğu Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti adlı eserinde, burada bahsedilen olaylarının tümünün 1920-1925 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı Siyasal İşler Müdürü olarak görev yaptığı sırada geçtiğini ve görevi gereği bu olaylarla yakından ilgilendiğini belirtmiştir²⁸ ki bu durum Bayur'un İnkılâp Tarihi dersleri için tercih sebebinin göstergesidir.

İnkılâp Enstitüsü'nde dersleri yürütecek olanlar gerçekte, Mustafa Kemal Paşa'nın yönlendirmesi ile Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmişlerdir. Enstitü'de verilecek eğitim ve dersleri yürütecek olanların söylediği, o dönemin basınında şu şekilde açıklanmıştır:

“İnkılâp Enstitüsü meselesi de tamamen halledilmiş, Enstitü'nün ne surette faaliyette bulunacağı tespit olunmuştur. Enstitüdeki daimi hocalık kaldırılmış, tedrisatın iki aylık devreler halinde yapılması ve inkılâp hareketlerinde ehemmiyetli vazifeler ifa etmiş olan zevata muvakkat (geçici) olarak hocalık teklif edilmesi muvafık görülmüştür. İnkılâp Enstitüsü'nün her devresine ait hocalar, Heyeti Vekile'ce seçilerek Üniversiteye bildirilecektir. İnkılâp Enstitüsü kürsüsünde hocalık deruhte edecek (üstlenecek) zevat fahri olarak çalışacaktır... Enstitü, yalnız tahsil gençliğini tenvir etmekle (aydınlatmakla) kalmayacak, Üniversite tedris ve talim heyetini teşkil eden zevatta, bu Enstitü'ye devam ederek birer sertifika alacaklardır.”²⁹

Bu doğrultuda inkılâp tarihi derslerini okutmakla görevlendirilen Bayur, Bozkurt, Tengirşenk ve Peker'e inkılâp tarihi profesörü unvanı verilmiş ve kendilerine de birer yardımcı atanmıştır. Bayur'un yardımcısı Enver Ziya Karal, Bozkurt'un yardımcısı Yavuz Abadan, Tengirşenk'in yardımcısı Ömer Lütfü Barkan ve Peker'in yardımcısı ise Hıfzı Veldet Velidedeoglu'dur.³⁰

Bozkurt, Peker, Tengirşenk ve Bayur tarafından anlatılan derslerin içeriklerine baktığımızda; Türk İnkılâbını, kendi ifadesi ile ihtilal terimini

²⁷ Mahmut H. Şakiroğlu, “Ord. Prof. Dr. Y. Hikmet Bayur 1891-1980”, **Ord. Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan**, TTK Basımevi, Ankara, 1985, s. 2-4.

²⁸ Yusuf Hikmet Bayur, **Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti**, TTK Basımevi, Ankara, 1995, s. VII.

²⁹ Çakan, **a.g.e.**, s. 230

³⁰ Bülent Tanör-Zafer Toprak-Halil Berktaş, **“İnkılâp Tarihi” Dersleri Nasıl Okutulmalı?**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 18.

doğru, inkılâp terimini yanlış bulduğundan dolayı, bir inkılâp olarak değil bir ihtilal olarak tanımlayıp bu şekilde ifade eden Mahmut Esat Bozkurt'a göre, bu dersler üç bölümde ele alınmalıdır. İlk bölümde; kendi deyimi ile Atatürk ihtilali ve diğer ülkelerde gerçekleştirilen ihtilallerin felsefesi, ikinci bölümde; kongreler, yeni Türk Devleti, kurtuluş savaşları, üçüncü bölümde ise; Türkiye Cumhuriyeti, yeni kamusal ve özel haklar ile ekonomik, sosyal ve siyasal sistemler üzerinde durulmalıydı.³¹ Bozkurt, giriş dersinde, kendisine bu dersin okutulması görevinin verilmesi ile ilgili olarak; “*Büyük şefim, ihtilalin hukuk tarihini Türk gençliğine anlatmamı tensip buyurmuşlar. Bu çok ciddi işi, Maarif Vekâletimiz bana bildirdiği zaman... yapıp yapamayacağımı düşünmedim bile... kabul ettim. Hazırlanmaya başladım. Çünkü şef emredince başarılacak iş olmadığına inancım vardır*”³² demiştir. Bu açıklama, inkılâp derslerini anlatacakların özel olarak seçildiğinin ve bu seçimde Atatürk'ün belirleyici olduğunun göstergesidir.

Recep Peker'in 9 başlıkta topladığı derslerin içeriği ise şu şekildedir; 1. Ders: İnkılâbın Manası, 2. Ders: Hürriyet İnkılâbı, 3. Ders: Sınıf İnkılâbı, 4. Ders: Sınıf İnkılâbının Reaksiyonları, 5. Ders: Siyasal Partiler, 6. Ders: Siyasal Partilerin Çeşitleri, 7. Ders: Muhtelif Siyasal Partiler, 8. Ders: Siyasal Partilerin Tatbik Şekilleri, 9. Ders: İstiklal.³³

Yusuf Kemal Tengirşenk ise, ilk dört dersini; Ekonomik Değişmeler (Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne), 5. Dersini; Değişmeler (Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ekonomik değişmeler), 6. Dersini; Nüfusta Devrim, 7. Dersini; Tarımda Devrim, 8. Dersini; Endüstride Devrim, 9. Dersini; Taşımada Devrim ve onuncu dersini ise Tecimde (Ticarette) Devrim'e ayırmıştır.³⁴

Yusuf Hikmet Bayur ise, 1934-1942 yılları arası Ankara ve İstanbul'da verdiği Türk İnkılâbı Tarihi derslerinin özünü kapsadığını söylediği “Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti” adlı eserine göre bu dersleri; Lozan Konferansı'ndan Evvel, Lozan Konferansı'nda ve Lozan Konferansı'ndan Sonraki Gelişmeler olarak 3 ana bölüme ayırdığı başlıklar altında işlemiştir.

Bu kişilerin verdiği derslerin notlarının, daha sonra kitaplaştırıldığı görülmektedir. Yusuf Hikmet Bayur'a ait olanlar “Türk Devleti'nin Dış Siyaseti”, Mahmut Esat Bozkurt'a ait olanlar “Atatürk İhtilali”, Yusuf Kemal Tengirşenk'e ait olanlar “Türk İnkılâbı Dersleri, Ekonomik

³¹ İlk İnkılâp..., s. 19.

³² Gün Bozkurt Tekand, “Babam Mahmut Esat Bozkurt”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. II, S. 4-5, Yıl: 1994-1995, s. 289; İlk İnkılâp..., s. 21.

³³ İlk İnkılâp..., s. 205-290.

³⁴ a.g.e., s. 293-332.

Değişmeler” ve Recep Peker’in notları ise halkın da bu derslerden istifade edebilmesi adına Ülkü Dergisinde “İnkılâp Dersleri” adıyla yayımlanmıştır. Yine, bu derslerin halka ulaştırılması anlamındaki bir diğer çaba da Mahmut Esat Bozkurt’un derslerinin radyoda yayınlanmasıdır ki büyük ilgi gören bu girişimle o dönemde okur-yazar oranı düşük olan halk üzerinde bu derslerin yaratacağı etkiden yararlanılmak istenmiştir.³⁵

İstanbul ve Ankara’da verilen inkılâp tarihi derslerinin yanı sıra bu dersler, 1934 Eylül ayından itibaren halka yönelik olarak İzmir halkevinde de verilmeye başlanmıştır. İzmir’deki dersleri Mahmut Esat Bozkurt’un yanı sıra İzmir’in tanınmış aydınlarından olan Asım Kültür, Ferit Tok, Muallim Mithat, Hakkı Baha ve Mustafa Münir gibi isimler vermiştir.³⁶

İlk İnkılâp Tarihi dersinin verilmesinden iki gün sonra, 6 Mart 1934’te çıkan gazetelerde, İnkılâp Enstitüsü’nde “Mütareke ve Gazi” konulu ikinci dersin yine Hikmet Bayur tarafından ve büyük bir kalabalık önünde verildiği haberleri yer almıştır.³⁷

Yine 9 Mart 1934’te Ankara Hukuk Mektebinde bir inkılâp kürsüsü açılması kararı alınmış³⁸ ve Ankara’daki ilk inkılâp tarihi dersini de, dönemin başbakanı olan İsmet İnönü 20 Mart 1934’te Ankara Halkevi’nde vermiştir. Bu ders 21 Mart 1934 tarihli Hakimiyet-i Milliye Gazetesi’nde “İsmet Paşa Dün İnkılâp Tarihi Kürsüsünde Türk İhtilali’nin Ana Prensiplerini İzah Etti” başlığı ile yer almıştır.³⁹

Bu dönemde yayın hayatına başlamış olan ve Ocak 1932-Ocak 1935 arası 36 sayı yayımlanan Kadro Dergisi gerek Türk İnkılâbı Enstitüsü’ne gerekse de Türk İnkılâbı Tarihi derslerine yakın ilgi göstermiştir. Bu ilginin nedeni, Enstitü ve verilecek olan derslerden beklenen inkılâbın ilmileştirilmesi ve ideolojisini oluşturma yolundaki katkılarıdır.

Esasen Kadro’nun da bu misyonla yayın hayatına başladığı bilinmektedir. Yakup Kadri, Şevket Süreyya, Vedat Nedim, İsmail Hüsrev ve Burhan Asaf tarafından çıkarılan Kadro Dergisi⁴⁰ kendine inkılâbın ideolojisini yapmayı misyon edinmiş⁴¹, Taner Timur’a göre, dünya

³⁵ Bolat, **a.g.m.**, s. 256.

³⁶ Oral, **a.g.m.**, s. 329.

³⁷ **Hakimiyet-i Milliye**, 6 Mart 1934, s. 1; **Cumhuriyet**, 6 Mart 1934, s. 1.

³⁸ Yaşar Özüçetin-Senem Nadar, “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinin Üniversiteler Düzeyinde Okutulmaya Başlanması ve Geline Süreç”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Volume: 3, Issue: 11, Spring 2010, s. 468-469.

³⁹ **Hakimiyet-i Milliye**, 21 Mart 1934, s. 1.

⁴⁰ Temuçin F. Ertan, “Kadro Dergisi Niçin Kapandı?”, **Atatürk Dergisi**, C. 3, S. 4, 2003, s. 19.

⁴¹ **Kadro (Seçmeler)**, Yay. Haz.: Gökçe Fırat, İleri Yay., İstanbul, 2004, s. 31.

ekonomik buhranının Türkiye üzerinde etkisini göstermeye başladığı yıllarda, ekonomik çöküntü içerisinde bulunan rejime yeni bir çıkış yolu göstermeye çalışmış ve Türk devriminin sahip olduğu nazari unsurları bir ideoloji halinde sistemleştirmeye çalışmıştır.⁴²

Kadro Dergisi'nde, Türk İnkılâbı Enstitüsü ve Türk İnkılâp Tarihi derslerine yönelik kaleme alınan yazılardan birisi Tahir Hayrettin'e aittir. "*Türk İnkılâbı Kürsüleşiyor*" başlığı ile 1933'te kaleme aldığı yazısında; "*İnkılâp bitmedi değil inkılâp bitmez*" diyen Tahir Hayrettin, inkılâbın ilimleşmesi ve inkılâbın ilmini yapmak gerektiğini ve bunun alimlerden beklendiğini belirtmiştir. İnkılâbın bir yıkılış ve yaradılışı ifade ettiğini söyleyen Hayrettin, siyasette nasıl Babıali'nin yarattığı enkaz nasıl ortadan kaldırıldı ise kürsüleşen inkılâbın da Babıali'yi temsil eden Darülfünun zihniyetini ortadan kaldıracağını ifade etmiştir. İnkılâbın kürsüleşmesi ile ebedilik vasfı kazanacağını belirten Hayrettin, bununla birlikte bu kürsüleşme işinde iki noktaya dikkat çekmiştir:

"1. İnkılâbın, yalnız kürsü etrafında toplananlara münhasır kalmaması gerektiğini ve bütün vatandaşlara anlatılması gerektiği

*2. Kürsüde düşünen ve konuşan, hem ayarlı ve hem de ayarlayıcı gerçek alimlerin yer alması gerekliliği."*⁴³

Kadro Dergisi'nde, Enstitü ile ilgili bir diğer makale Şevket Süreyya'ya aittir. "*İnkılâp Kürsülerinde İnkılâp İlmileşmelidir*" başlıklı makalesinde, İstanbul Darülfünunun yerini yeni Türk üniversitesinin alışı sadece bir şekil değişikliği olamazdı diyen Şevket Süreyya; Darülfünunun milli inkılâp hamlelerine karşı kayıtsızlığının yeni Türk üniversitesinin her şeyden evvel milli inkılâp düşüncesini kavrayacak şekilde teşkilatlanmasını zaruri kıldığını ve bu durumunda Üniversite'nin kuruluş gerekçesinde açıklandığını ve İnkılâp Enstitüsü'nün de bu gerekçede belirtilen ihtiyaca cevap verebilmek adına kurulduğunu yazmıştır. Bunun yanında Şevket Süreyya, İnkılâp Enstitüsü'nün milli hayatımız ve inkılâp kültürümüz için anlamının, Üniversite'nin açılış nutkunda şu şekilde açıklandığını belirtmiştir:

"Yeni Türk üniversitesinin birinci vasfı, milliliği ve inkılâpçılığıdır. Türk inkılâbının ideolojisini yeni üniversite işleyecektir. Bu maksatla kurulu Türk İnkılâbı Enstitüsü, üniversitenin en mühim cihazı ve bu cihaz yalnız orada çalışanların değil, yalnız bağlı olduğu fakültenin değil, talebesinden

⁴² Taner Timur, **Türk Devrimi ve Sonrası**, 5. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2001, s. 175, 179.

⁴³ Tahir Hayrettin, "Türk İnkılâbı Kürsüleşiyor", **Kadro**, S. 19, Temmuz 1933, s. 37-40.

profesörüne kadar bütün üniversitenin, bütün Cumhuriyet münevverlerinin, bütün memleketin malıdır. Herkes onun talebesidir."⁴⁴

Yine aynı makalesinde Şevket Süreyya İnkılâp Tarihi dersleri ile ilgili olarak, inkılâp kürsülerinde görev alan hocaların ilk derslerine, inkılâp kavramının tanımı ve Türk inkılâbının bu doğrultuda incelenmesi ile başladıklarını aktarmıştır. Fakat Şevket Süreyya'ya göre, Recep Peker ve Mahmut Esat Bozkurt'un inkılâbı sadece siyasi ve iktisadi sahada değil, millet hayatında bir bünye değişikliği olarak tespit eden yorumlarına katılmakla beraber sadece –ki bu durum adı geçen iki kişi dışında Yusuf Kemal Tengirşenk'in yorumlarına da hakimdir- kötünün yerine iyinin konması şeklindeki yorumlarını yetersiz bulmaktadır. Bu ifadelerin ahlaki kavramlar olduğunu belirten Şevket Süreyya, inkılâbın ahlaki değişiklikle sınırlı kalmayan fakat bunu da içine alan genel bir toplum hadisesi olduğunu belirtmiştir.⁴⁵

Bütün bu gelişmelerle beraber, Cumhuriyet devrimleri ile özdeşleştirilen ve bu anlamda devrim ideolojisini işleyeceği öngörülen Üniversite'nin, bu misyonunu yerine getirecek bir aracı kurum olarak görülen Enstitü, bir süre sonra kendisine yüklenen misyondan uzaklaşarak, diğer alanlardaki az sayıda faaliyetlerinin -örneğin; Yusuf Hikmet Bayur'un Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti ve Gotthard Jaeschke'nin Türk İnkılâbı Tarihi Kronolojisi gibi eserleri yayınlamasının⁴⁶- yanı sıra genel olarak İnkılâp Tarihi derslerini veren bir kurum niteliğine bürünmüştür.

2. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün Kurulması (1942)

Büyük beklentilerle 1933'te açılan ve çok önemli bir misyon yüklenen, Türk İnkılâbı Enstitüsü'nden beklentilerin tam olarak sağlanamaması, daha sonraki yıllarda bu beklentileri yerine getirebilecek yeni bir enstitünün açılmasını gündeme getirmiştir.

Yeni bir inkılâp enstitüsü açılması gereğini ve bu enstitünün misyonunu, dönemin cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, 1 Kasım 1941'de, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açış konuşmasında şu şekilde dile getirmiştir:

“Şimdiye kadar yükseköğretim kurumlarının son sınıflarında konferans şeklinde verilmekte olan İnkılâp derslerinin, bu kurumlarda “İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi” adı altında esaslı bir ders şeklinde verilmesi ve

⁴⁴ Şevket Süreyya, “İnkılâp Kürsülerinde İnkılâp İlmileşmelidir”, **Kadro**, S. 28, Nisan 1934, s. 5-6.

⁴⁵ **a.g.m.**, s. 7-9.

⁴⁶ Oral, **a.g.m.**, s.331.

bu mevzular etrafında ilmî incelemeler yapmak ve yaymak üzere, bir de “İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Enstitüsü” kurulması kararlaştırılmıştır.”⁴⁷

İnönü'nün bu konuşması sonrası öncelikli olarak inkılâp dersleri ele alınmış ve 1941-1942 ders yılından itibaren İnönü'nün belirttiği esaslar dahilinde okutulması kararı alınmıştır. Bununla ilgili olarak 22 İkinciteşrin (Kasım) 1941 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde çıkan haberde şöyle denilmektedir:

“Yüksek tahsil müesseselerinin son iki sôemstrinde bulunan talebeye gösterilmekte olan “İnkılâp Tarihi” derslerinin unvanı “İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi” olarak tespit edilmiştir. Bu ders 1941-1942 ders yılından itibaren son iki sôemstir talebesine haftada iki ders olarak okutulacaktır. İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi dersinde okutulacak bahislerin müfredatı da Maarif Vekilliğince tanzim olunarak bu müesseselere tebliğ edilmiştir. Ankara ve İstanbul'daki yüksek tahsil müesseselerinde inkılâp tarihi derslerini okutacak profesör ve doçentlerde tespit olunmuştur. İstanbul'da derslere başlanmıştır. Ankara'da da gelecek hafta içinde başlanacaktır. Ayrıca bu konularla ilgili olarak, görevleri özel bir kanunla daha sonra belirlenecek bir “inkılâp tarihi araştırma enstitüsü kurulacaktır.”⁴⁸

İnönü'nün konuşmasında, kararının alındığını belirttiği “İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Enstitüsü” kuruluşu için yapılan çalışmalar sonucu, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. Hazırlanan yasa tasarısının gerekçesinde de şu hususlar ifade edilmiştir:

“1933-1934 ders yılından itibaren üniversite ve yüksekokullarımızın son sınıflarında konferanslar şeklinde verilmekte olan Türk İnkılâp Tarihi derslerinin esaslı bir ders haline getirilmesi, Türk inkılâp tarihi hakkında sürekli araştırmalar yapmak ve bu araştırma sonuçlarını yayınlamak ve bu doğrultuda müze, arşiv ve kütüphaneler oluşturmak amacıyla bir Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü kurulması gerekmektedir.”⁴⁹

Gerekçesi bu şekilde belirtilen ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine bağlı olarak kurulması düşünülen Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü hakkındaki tasarısı, 27.12.1941 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından TBMM'ne sunulmuştur.⁵⁰

⁴⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Devre: 6, 1.11.1941, s. 69; Cumhuriyet, 2 İkinciteşrin 1941, s.1, 3; Ulus, 2 Sontışrin 1941, s.1, 3.

⁴⁸ Cumhuriyet, 22 İkinciteşrin 1941, s. 1, 3.

⁴⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Devre: 6, 13.01.1942, s. 1.

⁵⁰ Aynı yer.

Yasa tasarısının birinci maddesinde, Enstitü'nün vazifeleri, ikinci maddesinde ise, İnkılâp Tarihi derslerinin nasıl ve kimler tarafından okutulacağı belirtilmiştir. Üçüncü maddesinde, Enstitü tarafından kurulacak olan müze ve arşiv için gerekli olan evrak ve belgelerin diğer kurumlardan alınarak, Milli Eğitim Bakanlığı gerekli gördüğü takdirde Enstitü'ye verilmesi esası bulunmaktadır. Dördüncü maddede, Enstitü'nün ilmi çalışmalarını düzenlemek ve idare etmek üzere oluşturulması düşünülen "İlmi Danışma ve Yönetim Kurulu"nun nasıl kurulacağı yer almaktadır. Beşinci maddede, Enstitü'nün hangi doğrultuda çalışacağını belirleyen bir talimatname yapma yetkisi hükümete bırakılmıştır. Altıncı madde ile de Enstitü'nün ihtiyaç duyduğu asgari kadronun, Milli Eğitim Bakanlığı kadrosuna eklenmesi teklif edilmiştir.⁵¹

29.01.1942'de Bütçe Encümeninde görüşülen tasarının, encümenle memnuniyetle karşılandığı, tasarının maddelerinde örneğin; "İnkılâp" terimi yerine "Türk yenileşme hareketleri" ifadesinin kullanılması gibi ufak tefek değişikliklerin yapıldığı belirtilmiştir. Hatta bazı kelimelerin Türkçeleştirilmesi gerekliliği konuşulmuşsa da, bu konu daha sonra tasarıyı görüşecek olan Maarif Encümenine bırakılmıştır.⁵²

Maarif Encümeni konuyu, 28.03.1942 tarihinde yaptığı toplantıda ele almıştır. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel bu toplantıda, büyük inkılâplar gerçekleştirmiş ve rejimler kurmuş olan milletlerin inkılâplarındaki mahiyeti ve rejimlerindeki ideali ortaya koymak, kendi toplumlarına benimsetmek, diğer ülkelere tanıtmak ve yaymak için büyük kurumlar oluşturduklarını, kitap, gazete ve dergi çıkardıklarını ifade etmiştir. Bu toplantıda ayrıca, Atatürk önderliğinde, tarihte eşi görülmemiş nitelikte bir devrim gerçekleştiren Türk milletinin de bu türden işlerini görecektir bir kuruma büyük ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Bu yasa tasarısının bu yöndeki ihtiyacı karşılamak amacıyla TBMM'ye sunulmuş olmasından dolayı, Maarif Encümeni'nde tasarıya büyük önem verilmiştir. Maarif Encümeni'nde genel olarak hükümetin teklifi kabul edilmiş ve maddeler oldukları gibi korunmuş olmakla birlikte, daha önce konuyu ele almış olan Bütçe Encümeninin isteğine uygun olarak, tasarıdaki bazı ibareler Türkçeleştirilerek TBMM'ye sunulmuştur.⁵³

1942 yılı Nisan ayı içerisinde tasarının devam eden görüşmeleri, genel itibariyle kavramlar üzerine yapılan tartışmalarla geçmiştir. Burada özellikle

⁵¹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Devre: 6, S. Sayısı:99, 13.01.1942, s. 1, 2.

⁵² TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Devre: 6, S. Sayısı:99, 29.01.1942, s. 2, 3.

⁵³ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Devre: 6, S. Sayısı:99, 28.03.1942, s. 3, 4.

dikkati çeken bir husus, dönemin politikalarına uygun olarak tasarıda geçen birçok ibarenin Türkçeleştirilmesi için yapılan tekliflerdir.

3 Nisan 1942’de yapılan oturumda söz alan Bursa milletvekili Nevzad Ayas, bu kurumun açılması için yapılan çalışmaların 1941’de Cumhurbaşkanı İnönü’nün TBMM’nin açılışında yaptığı konuşmadan hareketle başladığını ifade etmiş, Manisa milletvekili Refik İnce ise Enstitü’nün, Türk inkılâbının değerini ortaya koymak ve bu doğrultuda bir bilinç oluşturmak amacıyla kurulmak istendiğini söylemiştir. İnce, ayrıca bu kurumun oluşturulmasının, devletin Türk inkılâbına verdiği önemin göstergesi olduğunu ve Türk inkılâbının her yönüyle bilimsel metotlarla işlenmesi ile gelecek nesillere aktarılacağını ifade etmiştir. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ise, böyle bir enstitünün kurulma gerekçesinin, varlığımızın temeli olan Türk Kurtuluş Savaşı ve inkılâplarının bilimsel metotlarla incelenmesi, bu sürecin ve gerekçesinin bugünün ve yarının gençlerine öğretilerek bu doğrultuda bir bilinç oluşturmak olduğunu söylemiştir. Yine Türk Kurtuluş Savaşı ve inkılâbı ile ilgili olarak her türlü belge ve malzemeyi toplamak, bunlarla ilgili yayınlarda bulunmak ve bunları yaymanın, böyle bir kurumu oluşturmak amacıyla, hükümet olarak hazırladıkları kanun tasarısının temel amacı olduğunu ifade etmiştir.⁵⁴

Oturumda söz alan Kazım Karabekir, bu çalışmaların sadece enstitülerde değil, bu kuruluşların yanı sıra, milletin irfan sahibi kişileri tarafından da yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu gibi kişilerin, olayların içyüzünü aydınlatarak, bu gibi kurumlara yardım etmekle sorumlu olduklarını söylemiştir. Karabekir’in üzerinde durduğu bir diğer nokta, olayların içerisinde yer almış kişilerin hatıralarının yayımlanmasıdır ki bunu diğer ülkelerde bu hatıralara verilen önemle açıklamıştır. Hatıratların öneminden bahisle, henüz hayatta olanların hatıratlarını yazarak ve olayları derinlemesine açıklayarak, Türk inkılâp tarihi olaylarının üzerindeki örtüleri ve en ufak şüpheleri bile ortadan kaldıracaklardır demiştir. Karabekir bu şekilde, gerçek milli şuurun oluşup, milli heyecanın uyanacağını söylemiştir.⁵⁵

Antalya milletvekili Rasih Kaplan ise Türk Kurtuluş Savaşı ve inkılâbı ile ilgili her türlü materyalin, enstitüde toplanacağı noktasından hareketle, 1921 yılında TBMM’de bir grup milletvekilinin devletin şeklinin ve uygulanan rejimin ne olduğu sorusuna Atatürk’ün cevaben verdiği nutkun, o dönemde kitap olarak basıldığını, fakat şimdi bu kitabı bulamadıklarını belirtmiş ve Milli Eğitim Bakanı’na hitaben, bu nutkun bulunarak Enstitü’ye

⁵⁴ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 24, Devre: 6, İçtima: 3, 03.04.1942, s. 69-72.

⁵⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 24, Devre: 6, İçtima: 3, 03.04.1942, s. 73.

ilk olarak hediye edilmesi gerekli olan bir eser olduğunu ifade etmiştir. Kastamonu milletvekili Abidin Binkaya, inkılâbın Türkçe karşılığı olarak “Devrim” kelimesinin kullanıldığından bahisle, kurulacak enstitünün adının “Türk Devrim Enstitüsü” olması gerektiğini söylemiş, Hasan Ali Yücel bu öneriye hak vermekle birlikte, bunun Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Türkçeleştirilmesi sonrası yapılacağını belirtmiştir.⁵⁶

Yine bu doğrultuda yapılan tartışmaların birisi de Kazım Karabekir'in savaş tabirinin harp veya muharebe karşılığı kullanılmayacağı, onun için savaş tabirinin harp ile değiştirilmesi gerekliliği yolunda verdiği önerge idi. Hikmet Bayur, Karabekir'in savaş tabiri hakkındaki itirazının yerinde olmadığını uzun uzadıya izah etmiştir. Yine Hikmet Bayur ve Besim Atalay, savaş kelimesinin öz Türkçe olduğunu harp anlamını tam olarak taşıdığını ifade etmişlerdir. Hasan Ali Yücel ise TİTE'nin kurulması hakkındaki kanunun amacının, İstiklal Savaşı ve inkılâbın ilim gözüyle incelenerek, hakikatlerin, bugünün ve yarının gençlerine telkin edilmesi olduğunu söylemiştir. Karabekir'in önergesi hakkında ise, İstiklal Mücadelesi'nin sadece harp kısmının incelenecek olmadığını, bu mücadeledeki maddi ve sözlü her şeyin incelenecek olduğunu, savaş tabirinin yalnız harp olarak değil, Milli Mücadele'nin bütün ayrıntılarına şamil bir manada alındığını belirtmiştir.⁵⁷

Bundan sonra, daha çok kavramlar üzerine yapılan tartışmalar ile İnkılâp Tarihi dersleri ve Enstitü'ye Türk Kurtuluş Savaşı ve inkılâbı ile ilgili alınacak olan vesika ve her türlü materyalin ne şekilde temin edileceği hakkında tartışmalar yapılmıştır.

Tasarının 4. maddesi, Enstitü'nün “İlmi Danışma ve Yönetim Kurulu” ile ilgiliydi ve TBMM'de okunduğu şekli ile bu kurul;

“a) Enstitü müdürü

b) Fakülte ve yüksekokullarda “İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi” dersi veren Profesör ve doçentler,

c) Cumhuriyet Halk Partisi'nin, Türk Tarih ve Dil Kurumlarının merkez idare heyetleri azalarından memur edecekleri birer mümessil

d) Maarif Vekilliğince memur edilecek üç zattan oluşacaktı. Ayrıca Kurulun kararları Maarif Vekilliği'nce onaylanır ve yürütülür” denilmekteydi.

⁵⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 24, Devre: 6, İçtima: 3, 03.04.1942, s. 74-76.

⁵⁷ Akşam, 4 Nisan 1942, s. 1-2; Ulus, 4 Nisan 1942, s. 1, 3.

Bu konuda TBMM’de çok fazla bir tartışma yapılmamış ve genel itibarıyla madde kabul edilmiştir.

Enstitü’nün ihtiyaç duyduğu kadro ile çalışma esaslarının Milli Eğitim Bakanlığı’nca belirleneceği konusu da tartışma yapılmadan kabul edilmiştir.⁵⁸

Tasarının 08.04.1942 çarşamba günü TBMM’de devam eden görüşmelerinde ise daha önce Eğitim Encümenine gönderilmiş olan ve bütün resmi kurumlar ile şahısların ellerinde bulunan Türk inkılâbı ile ilgili belge ve eşyaların Milli Eğitim Bakanlığının uygun görmesi durumunda Enstitü’ye teslimi hakkındaki 3. madde görüşülmüş ve daha çok kavramlar üzerine yapılan tartışmalar sonunda kabul edilmiştir.⁵⁹

Tasarı hakkındaki görüşmelere 13.04.1942 Pazartesi günü devam edilmiş ve toplantıda Kazım Karabekir’in “Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü” adının “Türk İstiklal ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü” olarak değiştirilmesi ve “Savaş” yerine “Harp” ifadesinin kullanılması teklifleri tartışılmıştır.⁶⁰

15.04.1942 Çarşamba günü yapılan görüşmelerde ise, öncelikle Kazım Karabekir’in bir önceki toplantıdaki Enstitü’nün ismine yönelik olan önerileri okunmuş fakat kabul edilmemiştir. Sonrasında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ne bağlı bir “Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü” kurulması hakkındaki kanun tasarısının tüm maddeleri teker teker okunarak oylamaya sunulmuş ve oylama sonucu Enstitü’nün kurulması hakkındaki kanun tasarısı kabul edilmiştir.⁶¹

Bir gün sonraki gazetelerde, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü hakkındaki kanun tasarısının kabul edildiğine yönelik haberler, Karabekir’in Enstitü’nün isminin değiştirilmesine yönelik olan teklifinin reddi haberi ile birlikte yer almıştır.

⁵⁸ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 24, Devre: 6, İçtima: 3, 03.04.1942, s. 81, 82.

⁵⁹ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 24, Devre: 6, İçtima: 3, 08.04.1942, s. 121-123.

⁶⁰ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 24, Devre: 6, İçtima: 3, 13.04.1942, s. 143-146.

⁶¹ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 24, Devre: 6, İçtima: 3, 13.04.1942, s. 143-146; Bir gün sonraki *Ulus*, *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nün kuruluş haberi ve Kazım Karabekir’in Enstitü’nün isminin değiştirilmesine yönelik teklifinin reddi ve bu konudaki Başbakan Refik Saydam’ın şu konuşması verilmiştir; “*Arkadaşlar, biz bu enstitünün kanununu gönderirken bundan evvel inkılâp tarihi dersleri vardı. Onun yerine bu enstitüyü kurduk. İsmi değiştirilmesine bendeniz lüzum görmüyorum. Zaten teklif kanunun ruhunda saklıdır. Binaenaleyh, İnkılâp Enstitüsü şeklinde kalmasını zannederim ki arkadaşımız da tercih buyuruyorlar. O şekilde kalırsa daha muvafık olur.*” *Ulus*, 16 Nisan 1942, s. 1; *Akşam*, 16 Nisan 1942, s. 1-2; *Cumhuriyet*, 16 Nisan 1942, s. 1, 3.

15.04.1942'de TBMM'de kabul edilen Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün kurulması hakkındaki kanun tasarısı, 22 Nisan 1942 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak kanunlaştırılmıştır. Buna göre;

Madde 1: Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı bir "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü" kurulmuştur. Bu enstitünün vazifeleri şunlardır:

- A) Türk İstiklâl Savaşı, Türk İnkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin dayandığı esaslar hakkında her türlü araştırmalarda bulunmak,
- B) Bu konularla ilgili belgeleri ve yayımları toplayarak kütüphane ve müzeler meydana getirmek ve bir arşiv kurmak,
- C) Türk inkılâp ve rejimini memleket içinde ve dışında tanıtmak için dersler ve konferanslar vermek ve her türlü yayınlarda bulunmak.

Madde 2: Fakültelerde ve yüksekokullardaki İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyet Rejimi dersleri Maarif Vekilliği'nce hazırlanacak programlara ve tayin edilecek esaslara göre bunların kendi kadrolarındaki vazifeli profesör, doçent ve öğretmenleri tarafından okutulur.

Madde 3: Bütün resmi daire ve makamlarla belediyeler, milli kurumlar kendi dosya ve arşivlerinde bulunan ve İstiklâl ve İnkılâp Tarihiyle ilgili olan her türlü evrak ve belgelerin asıl veya suretlerini ve eşyaları Maarif Vekilliği tarafından lüzum gösterildikçe Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'ne verirler.

İstiklâl ve İnkılâp Tarihiyle ilgili olup her ne surette olursa olsun şahsın elinde bulunan evrak ve belgelerle eşyaları Enstitü'ye bağışlayanların adları Enstitü'de bulundurulacak şeref defterine yazılır ve ayrıca Resmi Gazete ve radyo ile ilan olunduktan sonra kendilerine bir şeref diploması verilir.

Yukarıda yazılı evrak, belge ve eşyalar, istedikleri takdirde sahiplerinden, Enstitü İlmî Danışma ve Yönetim Kurulu'nca biçilecek değerlerle, satın alınır.

Bu kanunla ilgili evrak, belge ve eşyayı özel koleksiyonlarında bulundurmamak isteyenlerin, bunların konuları ve vasıfları hakkında Enstitü'ye bilgi verenlerin adları da şeref defterine ayrıca yazılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı evrak, belge ve eşyanın Türkiye'den çıkarılması yasaktır.

Madde 4: Enstitü'nün aşağıda yazılı zatlardan kurulan bir "İlmî Danışma ve Yönetim Kurulu" vardır:

- A) Enstitü Müdürü,
- B) Fakülte ve yüksekokullarda "İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi" dersi veren profesör ve doçentler,
- C) Cumhuriyet Halk Partisi'nin, Türk Tarih ve Dil Kurumlarının Merkez İdare Heyetleri Azalarından memur edecekleri birer mümessil,
- D) Maarif Vekilliği'nce memur edilecek üç zat.

*Kurulun kararları Maarif Vekilliği'nce onaylanır ve yürütülür.
Madde 5: Enstitü çalışma esasları Maarif Vekilliği'nce konulur.*⁶²

4204 sayılı bu kanuna göre TİTE, Türk Milli Mücadelesi, Türk İnkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin dayandığı esaslar hakkında her türlü araştırmada bulunmak, bu konularla ilgili belgeleri ve yayınları toplayarak kütüphane ve müzeler meydana getirmek ve bir arşiv kurmak, Türk inkılâp ve rejimini memleket içinde ve dışında tanıtmak için dersler ve konferanslar vermek ve her türlü yayında bulunmak amaçlarıyla, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı bir enstitü olarak kurulmuştur.⁶³ Enstitü'nün ilk müdürü olarak Prof. Dr. Enver Ziya Karal⁶⁴ atanmıştır.

Falih Rıfki Atay, henüz TİTE'nin kurulması hakkındaki kanun tasarısı TBMM'de görüşülürken, Enstitü'nün kuruluşunu müjdeleyen bir yazı kaleme almıştır. Atay'ın bu yazısında, Türk inkılâp tarihinin geçmişle

⁶² T.C. Resmi Gazete, 22 Nisan 1942, Sayı: 5090, s. 2729; bkz. Ek-1.

⁶³ BCA, 490. 01. 1199. 206. 1, 13.06.1942; BCA, 490. 01. 1199. 206. 1, 20.06.1942.

⁶⁴ Enver Ziya Karal, 1906 yılında Kosova'nın Osmaniye kasabasında doğmuştur. Babası Ağalı Mehmet, annesi ise Zeynep Hanım'dır. Balkan Savaşları sırasında babası şehit edilmiş ve sonrasında ailesi ile birlikte Türkiye'ye göç etmiştir. Karal, ilköğrenimine İzmir'de başlamış sırasıyla Bursa ve İstanbul'da devam etmiştir. Lise öğrenimini 1928'de Edirne Lisesi'nde tamamlayan Karal, aynı yıl devlet Avrupa sınavlarını kazanarak tarih-coğrafya alanında yükseköğrenim görmek üzere Fransa'ya gitmiştir. 1929-1933 yılları arası Lyon Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim gören Karal mezuniyeti sonrası 1933'te Türkiye'ye dönerek aynı yıl kurulan İstanbul Üniversitesine yakınçağ tarihi doçenti olarak atanmıştır. Karal 1940 yılında Ankara'da bulunan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine, yakınçağ tarihi profesörü olarak atanmıştır. 1940 yılında, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne terfian nakledilen Karal, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesinde müşavir üye olarak da çalışmış, Siyasal Bilgiler Okulunda ve Harp Akademisi'nde dersler vermiştir. 1942 yılında kurulan Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü müdürlüğüne atanmış ve 1942-1945, 1949-1956, 1959-1960 yılları arasında aynı enstitünün müdürlüğünü yapmıştır. Karal aynı zamanda, 1944-1946, 1946-1948 yılları arasında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi dekanlığı yapmış ve 1949 yılında Ankara Üniversitesi rektörlüğüne seçilmiştir. 1955'te Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde ve 1957-1959 yılları arasında ABD California eyaletinde misafir öğretim üyesi olarak çalışmıştır. 1960 yılında Ordinaryüs Profesörlüğe yükseltilen Karal, bu tarihten itibaren sırasıyla 1960-1961 yılları arasında Kurucu Meclis üyeliği ve 1961 Anayasasını hazırlayan komisyonun başkanlığı ve 1972'den ölümüne kadar Türk Tarih Kurumu başkanlığı yapmıştır. Bu görevlerinin dışında birçok ulusal ve uluslararası kurum üyeliklerinde bulunan ve Osmanlı Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk üzerine birçok çalışması bulunan Karal, 18 Ocak 1982 tarihinde vefat etmiştir. Seçil Akgün Karal, **Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın Yapıtları ve Yaşam Öyküsü**, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 1994, s. 535-536; **Enver Ziya Karal'a ait Temsilciler Meclisi Tercümeihal**; BCA, 490.01.1199.206.1, 13.06.1942; BCA, 490.01.1199.206.1, 20.06.1942; Necdet Aysal, "Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Tarihçesi ve Gelişim Süreci", **Atatürk Yolu**, Sayı: 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 246.

bağlantılı olarak verilmesi gerektiğini ve bu kıyaslamaların inkılâbın değerini arttıracığını vurgulamıştır.

Atay, Enstitü'nün görevinin öncelikle bugünkü ihtiyaçlara cevap vermek, bunun yanında görevini genişleterek en büyük milli eksikliğimiz olarak nitelendirdiği yakın tarihe ait bilgi eksikliğimizi gidermek olduğunu söylemiştir. Cumhuriyet tarihimizin 19 yıllık olduğunu fakat bu devri hazırlayan mücadelelerin tarihinin bunun on mislinden çok eski olduğunu belirten Atay, bu noktada, Türk inkılâp tarihinin köklerini 17. yüzyıl ortalarına kadar götürmek lazım geldiğini belirtmekte ve “*Cumhuriyet devrini, Meşrutiyet onu Tanzimat ve onu da Osmanlı Devleti'nde yenileşme hareketlerinin başladığı zamanlara bağlamamak imkanı var mıdır?*” diye sormuştur.⁶⁵

Atay sözlerine devamla, Türk halkındaki uyanışı şu sözleriyle ifade etmiştir:

*“Resmi ve padişahçı tarihin sırma ve yaldız kaplaması altında, bir uyanma bir kalkınma, bir silkinip kurtulma hareketi ızdıraplı bir kalp sesi gibi vurur durur. Zulme karşı isyan eden halk kahramanları vardır; fikir kurbanları vardır; büyük karakterler vardır. Fakat bunların hemen hepsi, resmi tarih damgacıları tarafından Bab-ı Ali odalarında eşkıyalık, zındıklık, delilik, asilik hükümleri giymişlerdir... Bir Türk medeniyet tarihi kadar, bir Türk inkılâp tarihinin yeri alabildiğine boştur. Cumhuriyet devrinde Bab-ı Ali arşivlerindeki araştırmalara büyük ehemmiyet verildi... Eskiye doğru bu gidişler, bu dalışlar, bu araştırmalar bizim milli inkılâbımızın şanını, şerefini ve değerini arttıracak ve uzun süren mücadelelerin korkunç tecrübelerini ve içyüzünü öğrenmek, milli inkılâbımızın hamleci ve bütüncü karakterinin ne kadar kurtarıcı olmuş olduğunu gösterecektir.”*⁶⁶

3. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün İşleyişi

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine bağlı bir “Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü” kurulması hakkındaki 4204 sayılı kanunun birinci maddesi ile Enstitü'nün görevleri, ikinci maddesi ile İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi derslerinin kimler tarafından okutulacağı, üçüncü maddesi ile Türk Kurtuluş Savaşı ve inkılâp tarihi ile ilgili olan ve kurum ve şahısların ellerinde bulunan evrak ve eşyaların Enstitüye verilmesi şekli ve bu şekilde Enstitü'ye destek olanların ne şekilde taltif edilecekleri, dördüncü maddesi ile de Enstitü'nün İlmî Danışma ve Yönetim Kurulunun kimlerden

⁶⁵ Falih Rıfıkı Atay, “İnkılâp Enstitüsü Kurulurken”, *Ulus*, 9 Nisan 1942, s. 1.

⁶⁶ *a.g.m.*, s. 1, 5.

oluşacağı ve kanunun beşinci maddesiyle ise Enstitü'nün çalışma esaslarının Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirleneceği belirtilmişti. Bu madde doğrultusunda 1943 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü"⁶⁷ başlığı altında bir kitap hazırlamış ve bu kitapta, Enstitü'nün iç talimatnamesi, genel çalışma planı ve Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi dersi müfredatını düzenlemiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, yayınladığı bu eser ile 4204 sayılı kanunun kendisine yüklediği, Enstitü'nün çalışma esaslarını belirleme görevini yerine getirmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ve Maarif Matbaasında 1943'te basılan bu eser üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Enstitü'nün iç talimatnamesi, ikinci bölümde genel çalışma planı ve üçüncü bölümde ise Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi dersi müfredatı yer almaktadır.

Birinci bölüm iki ana başlıkta ele alınmıştır. Birinci kısımda, Enstitü'nün müdür ve müdür yardımcısından başka gerekli olan sayıda memurdan oluşacağı⁶⁸ ve bunların görevleri belirtilmiştir. Bu kısmın 14 ve 15. maddelerinde ise Enstitü'nün İlmî Danışma ve Yönetim Kurulu'nun kimlerden oluşacağı ve yetkileri yer almaktadır.⁶⁹ İkinci kısım, Enstitü'nün yardımları başlığı altında ele alınmıştır. Buna göre; Enstitü'ye Türk inkılâp tarihi ile ilgili materyallerin temini için yardımda bulunan veya buna aracılık yapan kişi ve kurumlara ve yine Türk inkılâp tarihi hakkında kitap hazırlayan yazarlara, İlmî Danışma ve Yönetim Kurulu kararıyla TİTE'nin fahri azası unvanı verileceği belirtilmiştir.⁷⁰

İkinci bölüm beş ana başlıkta ele alınmıştır: Birinci kısım "Türk İnkılâp Tarihi Kütüphanesi"ne ayrılmıştır. Buna göre; kütüphane iki bölüme ayrılacak, birinci bölümde, TBMM ve Türkiye Cumhuriyeti'nden önceki inkılâp hareketleri ile ilgili yayımlar, ikinci bölümde ise TBMM ve Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili yayımlar yer almıştır. İkinci kısım "Türk İnkılâp Tarihi Arşivi"ne ayrılmıştır. Buna göre arşiv iki bölüme ayrılacaktır. Birinci bölümde, Devlet elinde bulunan vesikalar, ikinci bölümde ise fert ve

⁶⁷ **Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü**, Maarif Matbaası, Ankara, 1943; bkz. Ek-2.

⁶⁸ Kanunun TBMM'deki görüşmeleri sırasında bu memuriyetler adetleri ve maaşları ile bir müdür bir müdür yardımcısı birer kütüphane, arşiv, müze, dosya memuru ve daktilo, hademe olmak üzere 7 kişiden oluştuğu ifade edilmiştir. **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 24, Devre: 6, İçtima: 3, 15.04.1942, s. 154.

⁶⁹ 4204 sayılı kanuna göre bu kurul şu üyelerden oluşmaktadır: Enstitü müdürü, fakülte ve yüksekokullarda "İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi" dersi veren profesör ve doçentler, Cumhuriyet Halk Partisi'nin, Türk Tarih ve Dil Kurumlarının merkez idare heyetleri üyelerinden tayin edecekleri birer temsilci ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca tayin edilecek üç kişi. **T.C. Resmi Gazete**, 22 Nisan 1942, Sayı: 5090, s. 2729.

⁷⁰ **Türk İnkılâp...**, s. 5-9.

ailelerde bulunup Enstitü'de kayıtlı bulunan vesikalar yer alacaktır. Üçüncü kısım "Türk İnkılâp Tarihi Müzesi"ne ayrılmıştır. Buna göre müze beş bölüme ayrılacaktır. Birinci bölümde Türk Milli Mücadelesi'ne, ikinci bölümde Türk inkılâp tarihine, üçüncü bölümde Türk inkılâp tarihine ait cetvel ve istatistiklere, dördüncü bölümde Türk Milli Mücadelesi ve inkılâp tarihine ait suluboya, yağlıboya ve karakalem tablolar ve beşinci bölümde ise inkılâbın içinde bulunmuş kişilere ait materyaller bulunacaktır.⁷¹ Dördüncü kısım TİTE'nin üzerinde çalışacağı ve yayınlarda bulunacağı konulara ayrılmıştır. Bunlar; genel mahiyette eserler, araştırmalara kaynak vazifesi görecek eserler, Türk Milli Mücadelesi ve inkılâp tarihine dair araştırma konuları, yine bu konulara dair yayımlanması düşünülen monografiler ve tercüme olarak sıralanmıştır. Beşinci kısım TİTE'nin yayın çalışmalarına ayrılmış ve bu kısımda TİTE'nin, Türk inkılâbını yurt içinde ve dışında anlatmak için izleyeceği yöntem açıklanmıştır. Bu yönteme göre; yükseköğretimde inkılâp tarihi öğretimi yapmak, konferanslar vermek, dergi çıkarmak, yabancı dillerde Türk inkılâbı ve rejimiyle ilgili yazıların tercümelerini ulusal gazetelerde yayımlayarak Türk halkını bunlardan haberdar etmek ve bu yayınlarda gerçeğe uygun olmayan noktaları düzeltmek, Türkiye'de yapılan yayımların listesini hazırlayarak yayımlamak, inkılâbın içinde bulunan tarihi şahsiyetlerin zaman zaman hatıralarını radyoda anlatmalarını sağlamak, TİTE'nin bu noktadaki görevlerinden sayılmıştır.⁷²

Üçüncü bölüm, Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi dersi müfredatına ayrılmıştır. Bu müfredata göre dersin;

- A. *Kurtuluş Savaşı ve Türk İnkılâbı Tarihi,*
- B. *Türkiye Cumhuriyeti Rejimi*

olmak üzere iki kısımda incelenmesi öngörülmüştür. Yine bu plana göre birinci kısmın;

- 1. *Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nin durumu,*
- 2. *Milli Mücadele'nin başlaması,*
- 3. *Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kuruluşu,*
- 4. *Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Kurtuluş Savaşı,*

⁷¹ TİTE'nin Kütüphane, arşiv ve müzesi için gerekli olan malzemeyi temin etmek için yapılan çalışmalar sonucu, Türk Dışişleri Bakanlığı, Polis Enstitüsü ve Afyon, Bitlis, Konya, Kırşehir, İzmir, Urfa, Muğla, Eskişehir, Erzurum valilikleri ile Bekir Sıtkı Baykal, Refet Bele, Hacim Muhittin Çarıklı, Kazım Karabekir, Hüsrev Gerede, Avni Gelendost, Rahmi Apak, Fahri Belen, Enver Behnan Şapolyo, Gıyas Yetkin ve Behiç Erkin tarafından TİTE'ye önemli miktarda bağışlarda bulunulmuştur. Aysal, **a.g.m.**, s. 244.

⁷² **Türk İnkılâp...**, s. 10-21.

5. İnkılâp hareketleri ve siyasi cereyanlar (Lozan Barışı Antlaşması'ndan Cumhuriyetin ilanına kadar),

6. Cumhuriyetin ilanı,

7. İnkılâp hareketleri ve siyasi cereyanlar (Cumhuriyet döneminde),

8. Cumhuriyet devrinde dış siyaset,

ikinci kısmın ise;

1. Türkiye Cumhuriyeti rejiminin tanıtımı,

2. Türkiye Cumhuriyeti rejiminin kurulmasını zorunlu ve mümkün kılan etkenler,

3. Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin oluşumu ve gelişimi,

4. Türkiye Cumhuriyeti rejiminin yapısı,

5. Türkiye Cumhuriyeti rejiminin dayandığı esaslar,

6. Cumhuriyetin çeşitli alanlarda elde ettiği başarılar,

7. Türkiye Cumhuriyeti rejiminin diğer rejimlerle karşılaştırılması,

8. Türkiye Cumhuriyeti rejiminin II. Dünya Savaşı karşısında durumu,

9. Türkiye Cumhuriyeti rejiminin dünyadaki yankıları,

10. Türkiye Cumhuriyeti rejiminin ve Türk Milleti'nin geleceği⁷³

şeklindeki, genel başlıklara uygun olarak işlenmesi öngörülmüştür.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, 7 Kasım 1942'de TİTE'nin açılması nedeniyle yaptığı konuşmada; Cumhurbaşkanı İnönü'nün 1941'deki TBMM'nin açılış konuşmasındaki tavsiyeleri doğrultusunda kurulan TİTE'nin "İlmi Danışma ve Yönetim Kurulu"nun çalışmalarına başladığından bahisle, Enstitü'nün, Türk inkılâbını incelemek ve onun önemini yurt içinde ve dışında tanıtarak ebedileştirmek amacını güttüğünü ifade etmiştir. Enstitü'nün bu amaç doğrultusunda bir kütüphane, bir müze ve bir arşiv kurmayı ilk ödevi saydığını belirtmiştir.⁷⁴ Yine, Cumhuriyet Gazetesi'nin 8 Kasım 1942 tarihli sayısındaki "*Türk İnkılâp Enstitüsü Faaliyete Geçti*" başlıklı yazısında, Hasan Ali Yücel'in millete hitaben yayınladığı beyanname yer almış ve Yücel beyannamesinde, resmi devlet daireleri ve özel teşkilatlarda bulunan Türk inkılâp tarihi ile ilgili materyallerin Enstitü'ye verilmesinin TBMM'de kanunlaştığını belirterek, Enstitü'nün faaliyeti için gerekli olan arşivin kurulması amacıyla vatandaşları yardıma çağırmıştır.⁷⁵

⁷³ a.g.e., s. 23-29.

⁷⁴ **Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler**, (Hasan Ali Yücel), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s. 161.

⁷⁵ **Cumhuriyet**, 8 İkinciteşrin 1942, s. 1, 3.

Ulus Gazetesi'nin 8 Kasım 1942'deki sayısında verilen habere göre, TİTE İlmî Danışma ve Yönetim Kurulu, ilk toplantısını 7 Kasım'da, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in başkanlığında yapmıştır. Toplantıya, TTK adına Hikmet Bayur, TDK adına İbrahim Necmi Dilmen, CHP üyesi olarak Çoruh milletvekili Ali Rıza Eren, Milli Eğitim Bakanlığı adına Sinop milletvekili Cevdet Kerim İncedayı, Kars milletvekili Cevat Dursunoğlu, İstanbul'dan Türk inkılâp tarihi profesörleri Yavuz Abadan, Ömer Lütfi Barkan, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, doçent Cemal Tukin, Ankara'dan Türk inkılâp tarihi profesörü ve TİTE müdürü Enver Ziya Karal, doçent Şinasi Altundağ, doçent Fethi Çelikbaş katılmışlardır. Toplantıda Hasan Ali Yücel, TİTE'nin kuruluş amacını; Türk İnkılâbını incelemek, onun önemini yurt içi ve dışında tanıtarak ölümsüzleştirmek olarak nitelendirmiş ve konuşmasını şu sözlerle bitirmiştir; *“Türk inkılâbı gibi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü de Türk milletinin malı şerefidir.”*⁷⁶

Hasan Ali Yücel'in de belirttiği gibi İlmî Danışma ve Yönetim Kurulu 1942'de oluşturulduktan hemen sonra çalışmalarına başlamış ve diğer görevlerinin yanı sıra Türk inkılâp tarihi ile ilgili bir kütüphane, arşiv ve müze oluşturma çalışmalarına başlamıştır. Bu doğrultuda, İlmî Danışma ve Yönetim Kurulu'nun, kurum ve kişilerin ellerinde bulunan Türk inkılâp tarihi ile ilgili materyallerin Enstitü'ye kazandırılması için çalıştığı, bu ve diğer görevlerini yerine getirmek amacıyla toplantılar yaptığı görülmektedir.⁷⁷

Bununla birlikte, çok partili yaşama geçiş ve sonrasındaki siyasi iktidar değişikliği ile birlikte, tek partili dönemin özelliği olarak Enstitü'nün İlmî Danışma ve Yönetim Kurulu içerisinde yer alan CHP üyesinin sorun teşkil ettiği ve Enstitü'nün, CHP'nin bir organı gibi düşünüldüğü ve bu bakış açısının da Enstitü'nün çalışmalarını yavaşlattığı söylenebilir.⁷⁸

Sonuç

Türkiye gerçeğinde, inkılâp tarihi enstitüsünden genel olarak beklentiler nelerdir? Bunun cevabı olarak devrimi, devrimin mantığını ve oluşturmak istediği devlet ve toplum düzenini halka anlatmak, benimsetmek, devrimin meşruiyetini ortaya koymak, devrimin tüm aşamalarını halkın değerlendirebilmesini sağlamak, devrimin yaratmaya çalıştığı ulusal

⁷⁶ **Ulus**, 8 Sontesrin 1942, s. 1-2.

⁷⁷ **BCA**, 490.01.1199.206.1, 18.01.1945; **BCA**, 490.01.1199.206.1, 05.10.1945; **BCA**, 490.01.1199.206.1, 03.11.1948; **BCA**, 490.01.1199.206.1, 04.11.1948.

⁷⁸ Aysal, **a.g.m.**, s. 244.

kimliğin benimsenmesi ve bütün bunların gelecek nesillere de aktarılması faaliyetlerini organize etmek ve bu doğrultuda bilim adamları yetiştirmektir denilebilir.

İlk defa olarak bu türden bir enstitü 1933'te İstanbul Üniversitesine bağlı olarak kurulmuş olmakla ve bu enstitü, bilimsel araştırmaların merkezi olarak tasarlanmasına ve devrim ideolojisini işleyeceği düşünülmeye rağmen bir süre sonra bu misyonundan uzak, sadece İnkılâp Tarihi derslerini veren bir eğitim merkezi haline dönüşmüştür.

Türk İnkılâbı Enstitüsü'nün kendisinden beklentileri yerine getiremediğini, bu Enstitü faaliyetleyken, Atatürk'ün 1937'de yaptığı şu konuşmada görmek mümkündür:

"...Memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak, işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek Kültür Vekâleti'nin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir. İşaret ettiğim umdeleri, Türk gençliğinin dimağında ve Türk Milletinin şuurunda daima canlı tutmak, üniversitelerimize ve yüksekokullarımıza düşen başlıca vazifedir."

Atatürk'ün 1937'de TBMM'nin beşinci dönem üçüncü toplantı yılını açarken yaptığı bu konuşmasının gereğinin, onun ölümünden sonra cumhurbaşkanlığına seçilen İsmet İnönü zamanında yerine getirildiği görülmektedir. 1 Kasım 1941'de Atatürk'ün işaret ettiği türden bir enstitünün kurulması gerekliliğini dile getiren İsmet İnönü'nün bu tavrı, Atatürk devrimlerini özümsemiş bir devlet adamının, onun ölümünden sonra da bu süreci devam ettirme istemi olarak değerlendirilmelidir.

Bu gelişmeler sonrası, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün kurulması hakkındaki kanun tasarısı, TBMM'de yapılan görüşmeler sonrası 15.04.1942'de TBMM'de kabul edilmiş ve 22 Nisan 1942 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak 4204 sayı ile kanunlaşmıştır.

TİTE'nin kurulması ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk Milli Mücadelesi, Türk inkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin dayandığı esaslar hakkında her türlü araştırmalarda bulunmak, bu konularla ilgili materyalleri toplayarak kütüphane, müze ve arşiv kurmak, Türk inkılâp ve rejimini yurt içinde ve dışında tanıtmak için dersler ve konferanslar vermek ve bu konularla ilgili yayınlarda bulunmak, amaçlarıyla kurulan bilimsel bir merkeze sahip olmuştur.

1943 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Enstitü'nün iç talimatnamesi, genel çalışma planı ve Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi dersi müfredatı düzenlenmiştir. Bu doğrultuda

çalışmalarını sürdüren TİTE, Türk devrimi ile ilgili araştırmalarda bulunmaya ve bunları derslerle, konferanslarla ve yayınlarla paylaşmaya ve yine bu doğrultuda bir kütüphane müze ve arşiv kurma çalışmalarına başlamıştır.

Türk devrimi ile gerçekleştirilmeye çalışılan homojen toplum yapısının ve modern devlet anlayışının ve bu süreci sağlamaya yönelik mücadelenin, halka anlatılması ve benimsetilmesi ve gelecek nesillere aktarılması noktasında bir misyon yüklenen Enstitü, başlangıçta büyük bir ilgi görmüştür. Fakat Enstitü'ye bakış açısının, -tek parti döneminde kurulan diğer kurumlarda olduğu gibi- çok partili rejime geçiş sonrası siyasi iktidar değişikliği ile birlikte CHP'nin bir organı olarak düşünülmesinin etkisiyle değiştiği ve başlangıçta gördüğü ilginin zaman içerisinde azaldığı da söylenebilir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

TBMM Arşivi

Resmi Yayınlar

Resmi Gazete

TBMM Zabıt Ceridesi

Kitaplar

Akgün Karal, Seçil, **Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın Yapıtları ve Yaşam Öyküsü**, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 1994.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, Cilt II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1997.

Bayur, Yusuf Hikmet, **Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti**, TTK Basımevi, Ankara, 1995.

Behar, Büşra Ersanlı, **İktidar ve Tarih**, Afa Yayınları, İstanbul, 1996.

Çakan, Işıl, **Konuşunuz Konuşturunuz, Tek Parti Döneminde Propagandanın Etkin Silahı: Söz**, Otopsi Yay., İstanbul, 2004.

İlk İnkılâp Tarihi Ders Notları, Hazırlayan: Oktay Aslanapa, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

İnan, Afet, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

Kadro (Seçmeler), Yay. Haz.: Gökçe Fırat, İleri Yay., İstanbul, 2004.

Kazım Karabekir Anlatıyor, Yayına Haz.: Uğur Mumcu, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993.

Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler, (Hasan Ali Yücel), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.

Salman Bolat, Bengül, **Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012.

Tanör, Bülent-Zafer Toprak-Halil Berktaş, **“İnkılap Tarihi” Dersleri Nasıl Okutulmalı?**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1997.

Timur, Taner, **Türk Devrimi ve Sonrası**, 5. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.

Turan, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi**, 3. Kitap İkinci Bölüm, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2010.

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Maarif Matbaası, Ankara, 1943.

Makaleler

Aslan, Betül, “Türkiye’de Milli Tarih Anlayışı Bağlamında Dünden Bugüne İnkılâp Tarihi Dersleri”, **Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 9 (2004), s. 81-109.

Aslan, Erdal, “Neden Tarih Öğretiyoruz?”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 20 (2006), s. 162-174.

Atay, Falih Rıfkı, “İnkılâp Enstitüsü”, **Hakimiyet-i Milliye**, 3 Mart 1934.

....., “İnkılâp Enstitüsü Kurulurken”, **Ulus**, 9 Nisan 1942.

Aysal, Necdet, “Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Tarihçesi ve Gelişim Süreci”, **Atatürk Yolu**, Sayı: 33-34 (Mayıs-Kasım 2004), s. 241-263.

Bolat, Mahmut, “Modern Türkiye Cumhuriyeti’nin Oluşum Sürecinde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi’nin Yeri ve Amaçları”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Volume 5 Issue 8 (December 2012), p. 249-264.

Bozkurt Tekand, Gün, “Babam Mahmut Esat Bozkurt”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. II, S. 4-5, Yıl: 1994-1995, s. 289-292.

Ertan, Temuçin F., “Kadro Dergisi Niçin Kapandı?”, **Atatürk Dergisi**, C. 3, S. 4, 2003, s. 19-34.

Hayrettin, Tahir, “Türk İnkılâbı Kürsüleşiyor”, **Kadro**, S. 19, Temmuz 1933, s. 37-40.

- Koloğlu, Mahmut, “Profesör Yusuf Kemal Tengirşenk”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 26, S. 3, Ankara, 1969, s. 1-4.
- Oral, Mustafa, “Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (1933)”, **Atatürk Yolu**, Sayı: 27-28 (2001), s. 321-333.
- Özüçetin, Yaşar-Senem Nadar, “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinin Üniversiteler Düzeyinde Okutulmaya Başlanması ve Geline Süreç”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Volume: 3, Issue: 11, Spring 2010, s. 466-477.
- Şakiroğlu, Mahmut H., “Ord. Prof. Dr. Y. Hikmet Bayur 1891-1980”, **Ord. Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur’a Armağan**, TTK Basımevi, Ankara, 1985.
- Şevket Süreyya, “İnkılâp Kürsülerinde İnkılâp İlmileşmelidir”, **Kadro**, S. 28, Nisan 1934, s. 5-13.
- Uzun, Hakan, “Bir Propaganda Aracı Olarak Halk Fırkası Halk Hatipleri Teşkilatı”, **CTAD**, Yıl: 6, Sayı: 11, Bahar 2010, s. 85-112.
- Yıldız, Ahmet, “Recep Peker”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C. 2, İletişim Yay., İstanbul, 2009.

Sürelî Yayınlar

- Akşam**, 21 Haziran 1933; 4 Mart 1934; 5 Mart 1934; 4 Nisan 1942; 16 Nisan 1942.
- Cumhuriyet**, 5 Mart 1934; 6 Mart 1934; 2 İkinciteşrin 1941; 22 İkinciteşrin 1941; 16 Nisan 1942; 8 İkinciteşrin 1942.
- Hakimiyet-i Milliye**, 3 Mart 1934; 5 Mart 1934; 6 Mart 1934; 21 Mart 1934.
- Milliyet**, 22 Haziran 1933.
- Ulus**, 2 Sontışrin 1941; 4 Nisan 1942; 16 Nisan 1942; 8 Sontışrin 1942.

Tezler

- Bolat, Mahmut, **Tarihçesi, Derlenmesi ve Diziniyle Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2011.

EKLER

Ek-1

T.C.
Resmî Gazete

Tesis tarihi : 7 Teşrinievvel 1336 - 1920

İdare ve yazı işleri için Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Dairesi Müdürlüğüne müracaat olunur	22 NİSAN 1942 ÇARŞAMBA	SAYI : 5090
---	---------------------------	-------------

KANUN

Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesine bağlı bir
«Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü» kurulması
hakkında kanun

Kanun No: 4204 Kabul tarihi: 15/4/1942

Madde 1 — Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesine bağlı bir «Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü» kurulmuştur. Bu Enstitünün vazifeleri şunlardır:

a) Türk İstiklâl Savaşı, Türk İnkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin davandığı esaslar hakkında her türlü araştırmalarda bulunmak;
b) Bu konularla ilgili belgeleri ve çayınları toplayarak kütüphane müzeler meydana getirmek ve bir arşiv kurmak;
c) Türk İnkılabı ve Rejimini menâcîst içinde ve dışında tanıtmak dersler ve konferanslar vermek ve her türlü yayınlarda bulunmak.

Madde 2 — Fakülteleerde ve yüksek okullardaki İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi dersleri Maarif Vekillîğine tasarrüf olmak üzere ve tayin edilecek esaslara göre bu derslerin kadrolarını, vazifeli profesör, doçent ve öğretmenleri tarafından okutulur.

Madde 3 — Bütün resmî daire ve makamlarla belediyeler, millî okullar kendi dosya ve arşivlerinde bulunan ve İstiklâl ve İnkılap Tarihiyle ilgili olan her türlü evrak ve belgelerin aslı veya suretlerini ve bunları Maarif Vekillîği tarafından lüzum gösterildikçe Türk İnkılap Tarihi Enstitüsüne verirler.

İstiklâl ve İnkılap tarihiyle ilgili olup her ne suretle olursa olsun elinde bulunan evrak ve belgelerle eşyaları Enstitüye bağışlayan şahıslar Enstitüde bulundurulacak «Seref defteri» ne yazılır ve aynı Resmî Gazete ve radyo ile ilan olunduktan sonra kendilerine bir «Diploması» verilir.

Yukarıda yazılı evrak, belge ve eşyalar, istedikleri takdirde sahiplerinden, Enstitü İlim Danışma ve Yönetim Kurulunca biçilecek de, satın alınır.

Bu kanunla ilgili evrak, belge ve eşyaya özel koleksiyonlarında bulundurmamak istiyenlerden bunların konuları ve vasıfları hakkında Enstitüye bilgi verenlerin adları da «Seref defteri» ne ayrıca yazılır.

Yukarıki fıkralarda yazılı evrak, belge ve eşyanın Türkiye'den çıkmaması yasaktır.

Madde 4 — Enstitünün aşağıda yazılı zatlardan kurulan bir «İlim Danışma ve Yönetim Kurulu» vardır:

a) Enstitü Müdürü;
b) Fakülte ve yüksek okullarda «İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi» dersi veren profesör ve doçentler;
c) Cumhuriyet Halk Partisininin, Türk Tarih ve Dil Kurumlarının ve İdare Heyetleri Azalarından memur edilecekleri birer müessesî;
d) Maarif Vekillîğine memur edilecek üç zat.

Kurulun kararları Maarif Vekillîğine onaylanır ve yürürlüğe girer.
Madde 5 — Enstitü çalışmaları esasları Maarif Vekillîğine konular.
Madde 6 — 3656 ve 3893 sayılı kanunlara ekli (1) numaralı eşyaların Maarif Vekillîği kısmındaki «Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi» kadrolarına işbu kanuna ekli (1) ve (2) numaralı cetvelde derece, aded ve unvanları yazılı maaşları ve ücretli memurlar ilâve olunmuştur.

Muvakkat Madde 1 — 4042 sayılı 1911 Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı (D) işaretli cetvelin Maarif Vekillîği kısmındaki «Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi» müstahdemleri arasında işbu kanuna bağlı (3) numaralı cetvelde yazılı kadro eklenmiştir.

Muvakkat Madde 2 — Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünün her türlü tesis ve idare masrafları 1941 yılı bütçesinin 715 inci faslının birinci ve ikinci maddelerindeki tahsisattan verilir.

Madde 7 — Bu kanunun hükümleri neşri tarihinden başlar.
Madde 8 — Bu kanunun hükümleri İcra Vekilleri Heyetine yürürlüğe girer.
17/4/1942

(1) numaralı cetvel		Aded	Maaş
Derece	Memuriyetin nev'i		
8	Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdür Muavini	1	50
9	Kütüphane memuru	1	40
9	Arşiv Memuru	1	40
9	Müze Memuru	1	40

(2) numaralı cetvel		Aded	Ücret
Derece	Memuriyetin nev'i		
8	Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü	1	140

(3) numaralı cetvel		Aded	Maaş
Derece	Memuriyetin nev'i		
	Dosya Memuru ve Daktilo	1	100
	Hademe	1	50

No.	Başlık	Derece	Ed.	Maaş	Notlar
3656	Dahil Memurları Aralıklaştırmaya Teşkil ve Tevakkül Kanunu	8	28	197	453
3893	Dahil Memurları Aralıklaştırmaya Teşkil ve Tevakkül Kanunu	8	21	124	454
4042	1911 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu	2/6/1911	2	42	455

22 Nisan 1942 tarihli TİTE'nin kuruluş kararının yer aldığı Resmi Gazete

Ek-2

1943 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan TİTE'nin çalışma esaslarının belirlendiği "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü" kitabının baş sayfası

